

UOT:37.

MƏKTƏBDƏ SİNİF RƏHBƏRİNİN UĞURLU FƏALİYYƏTİNİN PSIXOLOJİ VƏ PEDAQOJİ ŞƏRTLƏRİ*Musayeva Zülfiyyə Sahib qızı**M.Sabir adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Kolleci*Leyla.Hesenova.74@mail.ru

Xülasə: Məqalədə orta təhsil müəssisələrində sinif rəhbərinin işinin psixoloji və pedaqoji şərtlərindən bəhs edilir. Əvvəlcə sinif rəhbərinin əsas funksiyaları nəzərdən keçirilir. Sonra həmin funksiyalar əsasında sinif rəhbərinin işinin pedaqoji şərtləri ümumiləşdirilir. Bunlardan sinif rəhbərinin valideynlərlə apardığı işlərin, “çətin” uşaqlarla apardığı işlər haqqında məlumat verilir. Daha sonra isə bu işin psixoloj şərtlərindən bəhs edilir. Müəllimin hər bir şagirdin fərdi xüsusiyyətlərini, onun qabiliyyətlərini, xarakterinin güclü və zəif tərəflərini, onunla işləməkdə fərdi yanaşmanı bilməsi kimi vacib şərtlər göstərilir. Bunlardan başqa qruplarda baş verən ünsiyyət prosesləri haqqında da məlumat verilir.

Açar sözlər: məktəb, sinif rəhbəri, müəllimin peşə səriştəsi, idarəçilik fəaliyyəti, dəyərlər sisteminin formalaşdırılması.

Ключевые слова: школа, классный руководитель, профессиональная компетентность учителя, управленческая деятельность, формирование системы ценностей.

Key words: school, class teacher, teacher's professional competence, managerial activity, formation of a system of values

Sinif rəhbərinin fəaliyyəti təhsil müəssisəsinin nizamnaməsi, sosial həyatda müsbət və mənfi tendensiyalar, şəxsiyyətyönümlü yanaşma əsasında qurulan məqsədyönlü, sistemli, planlı prosesdir. Təhsil müəssisəsinin müəllim heyətinin qarşısında duran təxirəsalınmaz vəzifələri, kollektivin inkişaf səviyyəsinin, şəxsiyyətlərarası münasibətləri nəzərə alaraq qurulan fəaliyyətdir.

Pedaqoji cəhətdən səriştəli, öz funksiyalarını müvəffəqiyyətlə və səmərəli şəkildə yerinə yetirmək üçün sinif rəhbəri müəyyən yaşda olan uşaqlarla işləməyin psixoloji və pedaqoji əsaslarını yaxşı bilməli, təlim-tərbiyə fəaliyyətinin metodları və formaları haqqında məlumatlı olmalıdır, müasir təhsil texnologiyalarını da bilməlidir.

Sinif rəhbəri bir neçə funksiyanı yerinə yetirir:

təhsil müəssisəsi ilə ailə arasında ünsiyyətin təmin edilməsi;

şagirdlərin valideynləri (digər qanuni nümayəndələri) ilə əlaqə yaratmaq, onlara şagirdlərin tərbiyəsində köməklik göstərmək (şəxsən, psixoloq, sosial pedaqoq, əlavə təhsil müəllimi vasitəsilə);

şagirdlərin valideynləri (digər qanuni nümayəndələri) ilə məsləhətləşmələrin, söhbətlərin aparılması;

pedaqoji heyətlə, habelə ümumi təhsil müəssisəsinin tədris və yardımçı heyəti ilə qarşılıqlı əlaqə;

şagirdlərin müxtəlif fəaliyyətlərinin, o cümlədən uşaqlar üçün əlavə təhsil sistemində stimullaşdırılması və nəzərə alınması;

hər bir şagird və bütövlükdə sinif komandası ilə qarşılıqlı əlaqə;

sənədlərin təqdimatı (sinif jurnalı, şagirdlərin şəxsi işləri, sinif rəhbərinin iş planı).

sinifdə ümumi əlverişli psixoloji iqlimin təşviqi;
kommunikativ keyfiyyətlərin formalaşmasında şagirdlərə köməklik.
hər bir şagirdnin irəliləyişinə nəzarət etmək;
şagirdlərin təlim məşğələlərində iştirakına nəzarət.

Tədris prosesinin uğuru müəllimlər, şagirdlər və valideynlər arasında münasibətlərin necə inkişaf etməsindən asılıdır. Valideynlər və müəllimlər eyni uşaqların tərbiyəçiləridir və müəllimlər və valideynlər müttəfiq olduqda təhsilin nəticəsi uğurlu ola bilər.

Birincisi o, istedadlı və fəallardan tutmuş "çətin" və intellektual inkişafda problemləri olan şagirdlərə dəstək olmağa çalışan sinif rəhbəridir. Onlarla etibarlı münasibətlər qurmağı, sinif yoldaşları və müəllimləri ilə münasibətlərini tənzimləməyi, təhsil və həyat problemlərinin həllində kömək etməyi bilir.

İkincisi o, sinifdə mehriban mikroiklim yaratmağa çalışan, məktəblilər arasında münasibətləri dərk edən, onların ünsiyyətini və münasibətlərini, o cümlədən psixoloji oyunlar və təlimlər vasitəsilə tənzimləməyi və inkişaf etdirməyi bacaran sinif rəhbəri.

Müasir cəmiyyətin mənəviyyat, gözəllik yaratmaq, həqiqət axtarışı, xeyirxahlıq etmək istəyi, Vətənin taleyinə bağlılıq, təbiətə qayğı, peşə səriştəsi, təşəbbüskarlıq, məqsədlərə çatmaqda əzmkarlıq kimi keyfiyyətlərə çox ehtiyacı var. Öz həyatının əsas hadisələri üçün vətəndaş məsuliyyəti, öz qohumlarına, onların və onların sağlamlığına qayğı. Sosial-mədəni, texnoloji və iqtisadi mühitdə baş verən sürətli dəyişikliklər təhsil prosesinə yeni tələblər qoyur. Ənənəvi yanaşma və metodlar çərçivəsində şəxsiyyətyönümlü tərbiyə və təhsilin təmin edilməsi çətin olduğundan təhsil prosesinin yeni keyfiyyət müstəvisinə keçirilməsinə, ona sistemli, integrasiyalı xarakter verilməsinə ehtiyac var. Azərbaycan Respublikasının "Təhsil haqqında" Qanunu və təhsil sistemində humanist ənənələri təkmilləşdirməyə imkan verir. Özünü inkişaf etdirən və öz müqəddəratını təyin edən yaradıcı şəxsiyyətin formalaşması əsas vəzifə kimi müəyyən edilir. Azərbaycanda sosial reallıqdakı dəyişikliklər uşağın müstəqil həyata hazırlanması üçün təhsil qaydalarına dəyişiklik edir.

Hazırda əksər valideynlərin psixoloji-pedaqoji mədəniyyətinin formalaşma səviyyəsi aşağı səviyyədədir ki, bu da təbii ki, onların təhsil fəaliyyətinin nəticəsinə mənfi təsir göstərir və nəticədə müasir uşaqların tərbiyəsinin aşağı səviyyədə olmasında özünü göstərir. Əksər valideynlər müxtəlif yaş dövrlərində uşaqların inkişaf və tərbiyə nümunələri ilə tanış deyillər, ailə tərbiyəsi məsələlərində bacarıqsızdırlar və onun məqsədləri haqqında zəif təsəvvürə malikdirlər. Valideynlərin uşaqların tərbiyəsinə hazırlanması onların psixoloji və pedaqoji mədəniyyət səviyyəsinin əhəmiyyətli dərəcədə yüksəldilməsini təmin etməlidir. Bu məsələnin həllində aparıcı rol sinif rəhbərləri oynayır. Psixoloji və pedaqoji səriştəli müəllim uşaqların tərbiyəsi və inkişafında valideynlərə savadlı təhsil, məsləhət və korreksiyaedici yardım göstərə biləcək.

Müəllimin peşə səriştəsi modelində, təhsil standartlarına uyğun olaraq, müəllimin psixoloji və pedaqoji səriştəsinin mahiyyəti aydın şəkildə müəyyən edilir ki, bu da daxildir:

müəllimin hər bir şagirdin fərdi xüsusiyyətlərini, onun qabiliyyətlərini, xarakterinin güclü və zəif tərəflərini, onunla işləməkdə fərdi yanaşma üçün məhsuldar strategiyaların qəbul edilməsində özünü göstərən əvvəlki təlimin üstünlükləri və mənfi cəhətlərini bilməsi;

müəllimin işlədiyi qruplarda baş verən ünsiyyət prosesləri, qruplar daxilində həm şagirdlər, həm də müəllim və qruplar, müəllim və şagird arasında baş verən proseslər, ünsiyyət proseslərinin məqsədə çatmağa nə dərəcədə kömək etdiyi və ya mane olduğu barədə biliklər; arzu olunan pedaqoji nəticələr;

müəllimin ən yaxşı tədris metodlarından xəbərdarlığı, peşəkar özünü təkmilləşdirmə qabiliyyəti, həmçinin öz şəxsiyyətinin və fəaliyyətinin güclü və zəif tərəfləri, işinin keyfiyyətini yüksəltmək üçün özü ilə nə və necə məşğul olmaq.

Prosesin bütün iştirakçılarının təkmilləşməsi, özünü həyata keçirməsi və özünü reabilitasiyası və uzun bir proses və sinif rəhbərinin peşəkar və şəxsi keyfiyyətlərinin inkişafının nəticəsi olaraq "sinif rəhbərlərinin təhsil fəaliyyətinin həyata keçirilməsinə hazırlığının artırılması", müasir şəraitdə təhsil fəaliyyətinə şüurlu, müsbət münasibətdə ifadə olunur.

Sınıf rəhbərinin idarəetməsi ilə bağlı fəaliyyət prosesinin səmərəliliyinin meyarlarına aşağıdakılar daxildir: uşaqların yaş və şəxsiyyət xüsusiyyətlərinin, sınıf xüsusiyyətlərinin təhsil prosesində nəzərə alınması dərəcəsi kimi hədəfləmə; məzmununda və təqdimat formalarında yeni olan, müasir şagirdlər üçün şəxsi əhəmiyyətli olan məlumatlardan istifadə dərəcəsi kimi yenilik, onlar üçün maraqlı olan qarşılıqlı əlaqə formaları və üsulları, o cümlədən internet resursları, onlayn icmalar, bloglar və s. istifadə bacarığı; ardıcillıq təhsil prosesinin müxtəlif subyektlərinin təhsil problemlərinin həllində iştirak. Azərbaycan vətəndaşının dəyər sistemi haqqında biliklərin, fikirlərin formalaşması; Azərbaycan vətəndaşının dəyərlər sisteminə münasibətdə şagirdlərin şəxsiyyətinin müsbət daxili mövqeyinin formalaşması; Azərbaycan vətəndaşının dəyərlər sisteminə əsaslanan fəaliyyət təcrübəsi. Sınıf idarəçiliyi fəaliyyətinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsinin nəticələri sınıf rəhbərlərinin həvəsləndirilməsi üçün əsasdır.

Ədəbiyyat

1. Ağayev Ə.Ə. Pedagogika. Bakı, Adiloğlu, 2006.287
2. Əliyev P.B., Əhmədov H.H. Təhsil müəssisələrində tərbiyə işinin təşkili. Bakı, Təhsil, 2006.
3. Hüseynzadə R.L., İsmayılova M.C. Tərbiyə işi və onun metodikası. Bakı, ADPU nəşriyyatı, 2012.
4. İbrahimov F.N., Hüseynzadə R.L. Pedagogika, Bakı, Mütərcim, 2013.
5. İlyasiv, M.İ. Müəllim peşəkarlığı və pedaqoji səriştəliliyin müasir problemləri. / 6.M.İ.İlyasov. – Bakı: Elm və təhsil, –2018. –208 s.
7. Qaralov Z.İ. Tərbiyə (üç cildə) 3-cü cild. Bakı, Pedaqo-gika, 2003.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ УСПЕШНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КЛАССНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ В ШКОЛЕ

Мусаева Зулфия Сахибовна

Резюме

В статье говорится о психолого-педагогических условиях работы классного руководителя в общеобразовательных учреждениях. Во-первых, они рассматривают основные функции классного руководителя. Затем на основе этих функций обобщаются педагогические условия работы классного руководителя. Из них дается информация о работе классного руководителя с родителями и работе с «трудными» детьми. Затем обсуждаются психологические условия этого случая. Указаны важные условия, такие как знание учителем индивидуальных особенностей каждого ученика, его способностей, сильных и слабых сторон его характера, индивидуальный подход в работе с ним. Кроме того, дается информация и о коммуникативных процессах, происходящих в группах.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR SUCCESSFUL ACTIVITY OF THE CLASS TEACHER IN SCHOOL

Musaeva Zulfiya Sahib

Summary

The article deals with the psychological and pedagogical conditions of the work of a class teacher in educational institutions. First, they consider the main functions of the class teacher. Then, on the basis of these functions, the pedagogical conditions of the work of the class teacher are generalized. Of these, information is given about the work of the class teacher with parents and work with "difficult" children. The psychological conditions of this case are then discussed. Important conditions are indicated, such as the teacher's knowledge of the individual characteristics of each student, his abilities, strengths and weaknesses of his character, an individual approach to working with him. In addition, information is given about the communicative processes taking place in groups.

Rəyçi: dos. Sabirə Bayramova

Daxil olma tarixi 13 noyabr 2023-cü il